

Cihelna v Heřmánkovicích

Josef Edler von Schroll (* 3.6.1821, +4.10.1891; 17.4.1873 povýšen do šlechtitelského stavu) – **Parní cihelna.**

Pro výstavbu zamýšlené nové přádelny v Meziměstí¹ Schroll potřebovat velké množství stavebního materiálu. Aby jej nemusil dovážet, koupil 24. dubna 1877 od manželů Marie a Josefa Hitsfeldových v Heřmánkovicích za 6 663 zlatých a 15 krejcarů velké jíloviště² pro vybudování polní cihelny. Zřízení stavby s jednou polní pecí a dvěma sušicími komorami, razičkou, dvěma dosoušecími pecemi, hliníkem a kolnou oznámil Schroll okresnímu hejtmanství dne 15.června 1878. Kupní smlouvou ze dne 2. dubna 1881 prodal cihelnu s veškerými pozemky svému prvnímu synovi Josefovi (4.5.1885 - 12.6.1897) za 5 000 zlatých za účelem vlastního podnikání s podmínkou, že bude po dobu tří let vyrábět cihly pro potřebu výstavby přádelny v Meziměstí. V tomto roce byla cihelna rozšířena o kruhovou pec. Kolaudace se konala dne 16.června 1881. V březnu 1882 bylo denně vyraženo 8 000 ks cihel, v srpnu již pracovaly dva razičí stroje s výkonem 24 000 – 30 000 kusů cihel. Pohon strojů zajišťovala lokomobila o síle 12 HP. Aby kruhová pec zvládla vypálit 150 000 ks velkých cihel, musela být rozšířena. V prvním patře pece se nacházela sušárna pro 30 000 kusů čerstvých cihel. Provoz byl dále posílen několika novými stroji. Pohon nyní zajišťoval parní stroj o síle 30 HP. V sezóně pracovalo 80 lidí, v zimě polovina. Ročně se vyrobilo okolo 3 milionů kusů cihel různého formátu - půdovky, děrované cihly, obkladačky, zdící cihly, dlažba a trubky o světlosti 50 až 130 mm. Třetina až polovina se vyvážela mimo území okresu Broumov.(Štěpánová L. – Sborník SOA Náchod č. 12, Náchod 2008) Obr.1, Obr. 3, Obr. 5, Obr. 6

Pomocí válečkového dopravníku o délce dráhy 800 m dopravuje se cihlářská hlína k válcům a lisům, které denně vyprodukují 40 000 cihel. Roční výrobu možno odhadnout na několik milionů kusů. Ve dvacátých letech 20. století byla také zřízena lanová dráha na dopravu jílu od benešovského potoka. (Gedenkbuch der Gemeinde Hermsdorf str. 60.)³

Po znárodnění cihelny v roce 1945 a odchodu majitelů byl správcem Josef Chvojka (v letech 1945 – 1948), který přivedl do cihelny v roce 1945 celé osazenstvo z řad cihlářských dělníků. V roce 1947 se o cihelnu ucházel ONV Broumov. Při jednání se MNV Heřmánkovice cihelny zřekl a tak ONV cihelnu převzal. (Okresní průmyslový kombinát Broumov – okresní podnik místního hospodářství). Ta byla ve špatném technickém stavu – hlavně strojní zařízení. Veškeré stroje poháněl již zastaralý parní stroj a lanová dráha, po které se dopravoval cihlářský jíl z Benešova, byla poháněna dieselovým motorem. Obr. 2, Obr. 4

V roce 1955 jsou veškeré staré stroje na výrobu vyměněny za výkonnější. V objektu byl postaven transformátor a stroje jsou poháněny elektrickými motory. Cihelna nepracovala na plný výkon, což bylo zaviněno zastaralým zařízením a jeho pomalu postupující výměnou. Po odchodu pana J. Chvojky se odborné dělnictvo rozešlo a ze starého osazenstva zůstali jen tři dělníci. Střídali se zde nekvalifikovaní dělníci, mnohdy se špatnou pracovní morálkou a i výměna vedoucích byla častá.

Začátkem roku 1956 byla provedena další výměna starých strojů, do hliniště byl dodán nový bagr na dobývání cihlářské hlíny a do cihelny nový kráječ cihel s denní kapacitou 28 000 kusů cihel. Současně byl opraven komín, postaven zásobník na zimní pálení cihel pro 750 000 kusů. Výrobní plán byl stanoven na 2,2 milionů kusů syrových cihel. Vyrobeno bylo 2 355 000 kusů. Výpal cihel stanoven na

1 931 000 kusů, vypáleno bylo 2 144 000 kusů. Cihelna v tomto roce byla na prvním místě ve výrobě a výpalu cihel. Nejslabším místem v závěru roku se stal odbyt cihel, chyběly dopravní prostředky.

Cihelna byla v roce 1957 (administrativní dohoda o převodu správy národního majetku ze dne 13. února 1957) začleněna do krajského podniku Pohorské cihelny – (Krajský podnik místního hospodářství se sídlem v Náchodě)⁴. Zůstatková cena nemovitostí k 1.1.1957 je 724 944,04 Kčs. Výměra 5,5780 ha⁵. Stanovený plán 2,6 milionů cihel nebyl splněn o 450 000 kusů a mimo to byla i kvalita cihel špatná. Během roku se zde vystřídali tři vedoucí. V následujícím roce opět stanoveno vyrobit 2,5 milionů kusů cihel. Vyrobeno bylo 827 000 kusů. Během roku opět nový vedoucí. Byly vyměněny dřevěné stožáry lanovky za kovové (392 000,- Kčs), do ostatních oprav vloženo 105 000,- Kčs.

Od 1. ledna 1959 je cihelna zařazena do národního podniku Polabské cihelny, podnikové řízení Hradec Králové. Plán výroby 2 550 000 kusů pálených cihel nesplněn, vyrobeno bylo 2 108 300 kusů cihel. V roce 1960 vyměněn vedoucí, plán 2,8 milionů cihel byl splněn na 77 %. Důvod – nedostatek pracovních sil. (Pamětní kniha obce Heřmánkovice 1945 – 1981).

Počátkem šedesátých let 20. století cihelna zanikla⁶. Lanová dráha byla demontována a řada budova odstraněna. Kruhová pec (krátký čas byla také využívána jako sklad n.p. Zelenina- M. Šmid) byla v osmdesátých letech zbourána a na jejím místě postaveny řadové garáže. Hliniště v Benešově sloužilo jako skládka městského odpadu a v osmdesátých letech bylo rekultivováno. Dnes je zde pole.

Počátkem osmdesátých let 20. století byla plocha s částí cihelny a obytné domy v okolí včetně dnešní školy v Olivětíně vyjmuty z katastru obce Heřmánkovice a převedeny do katastrálního území Broumov.

Pozn. 1875 započato s výstavbou železniční vlečky ze stanice Hermsdorf – Olberg. Samotná železnice Choceň – Broumov byla započata v roce 1873. První vlak projel tratí 25. července 1875. (Štěpánová, 2008) Železnice mimo jiné byla využita pro dopravu cihel na stavbu do Meziměstí.

¹ Původně chtěl stavět na městských pozemcích v Broumově Olivětíně vedle své továrny. Nepřátelský postoj starosty města, který ovlivňoval zastupitelstvo, vyšrouboval ceny pozemků a kladl si nepřijatelné podmínky, tento záměr zmařil. (Zdroj: Štěpánová L., Sborník SOA Náchod č. 12/2008, str. 360)

² Na mapě stabilního katastru k.ú. Hermansdorf, Hermankowice z roku 1836 jsou dvě jíloviště. Jedno na parcele č. 2385 se dvěma parcelami č. 263 a 264 (dnes místní název Cihelna) a druhé v Benešově (součást Heřmánkovic do roku 1960) č. 2411. Tato parcela sloužila později jako nový zdroj jílu pro výrobu cihel.

³ Na fotomapě (letecká fotogrammetrie z roku 1953, zdroj <http://kontaminace.cenia.cz/>) je zřetelně vidět trasu lanovky od hliniště v Heřmánkovicích - Benešově po vlastní objekt cihelny v Heřmánkovicích

⁴ Usnesení lidového soudu v Broumově ze dne 23. prosince 1957, Čd 591/57, Zdroj: SOA Náchod

⁵ Např. součástí jsou dvě cihlářské pece, kovárna a dvě sušárny cihel a další parcely; zdroj Parcellen-Protokoll 1897-1944, uloženo na KN Náchod

⁶ Půdorys je zřetelný na detailu fotogrammetrického snímku z roku 1953. Základy některých stožárů jsou v terénu dodnes (od silnice v Benešově po plochu bývalé cihelny)

Přílohy

Obr.1 Výřez z pohledu na Heřmánkovice

Obr. 2: Fotogrammetrický snímek z roku 1953, na snímku jsou červeně ohraničeny jednotlivé objekty cihelny

Obr. 3: Ve spodní části snímku vlevo přechod lanovky přes cestu a uprostřed stožár lanovky

Obr. 4: Fotogrammetrický snímek z roku 1953, na místě kruhové cihlářské pece jsou dnes postaveny řadové garáže

Obr. 5: Cihelna s vozíky lanovky (1958)

Obr. 6: Přechod lanovky přes cestu v Benešově (1957)

Obr. č. 5 a 6 - Pavel Saukel